

LISICA IN JEŽ

Dobili smo novo politično katoliško organizacijo. Na Tržaškem, kjer je politična zmeda velika in nejasnost glede bodočnosti prav taka, se lahko ponašajo, da so iznašli nekaj, kar je celo za katoliške Slovence posebnost, kot je poudarjal KATOLIŠKI GLAS. Potemtakem so nekje tudi ljudje, ki so komunistični katoliški Slovenci.

Ta je celo za zmedene razmere nekoliko prehuda in bila bi smešna, če ne bi bila tako presunljivo žalostna. Razkriva namreč zgodbo, kako so se komunistični hlapci vrinili v krščansko politično organizacijo, ne da bi jim pomagala kaka hujša sila od besednjakovanja. Niso so vtihotapili, temveč so prišli naglas. Niso se prislinili neopaženi, temveč so se čuli svarilni glasovi proti njim že od vsega začetka. Na občnem zboru marca 1952. je prišlo do hujšega spopada, ko je dr. Besednjak prvič kandidiral za odbor. Takrat in še kasneje se je zgodilo nekaj nezaslišanega:

Tisti, ki se štejejo za prave demokrate, so bili poraženi na lastnem bojišču, v demokratični organizaciji. Ob tem bi se morali protikomunisti zamisliti. Enostavno namreč ne razumemo, da se niso znali poslužiti običajnih demokratičnih sredstev, da bi uveljavili mnenje večine. Rajši so menda iz protesta divje zapuščali dvorano in prepuščali bojišče nasprotniku. Kasneje se je dr. Besednjak razbohotal v organizaciji, ne da bi bila večina sposobna, da mu pravočasno pristriže peroti.

Odločno namreč zatrjujejo protikomunistični katoličani, da jih je bila v Slovenski krščanski socialni zvezi - večina. Ne gre nam v glavo, zakaj so se torej morali umakniti manjšini. Na misel nam prihaja basen o ježu in lisici, katero je jež izrinil iz brloga. Toda toliko smo na boljšem od pobodene lisice, da poznamo basen in da smo doživeli ali opaževali nekaj prepričljivih izkušenj v podobnih položajih. Tako torej mislimo, da nismo pričakovali preveč od svojih tržaških sonarodnjakov, katere spremlja nešteto najboljših želja Slovencev po vsem svetu, ko smo upali, da se bodo učili iz plošne slovenske nesreče in bodo oni bolje storili, v čemer so bili nekdanj svobodni Slovenci premagani.

Toda žalostni znaki kažejo, da si Tržačani ne znajo prihraniti nobene bridke izkušnje, temveč morajo vse poskusiti na lastni koži. Tožili smo že večkrat v preteklosti, da se grede liberalce in klerikalce, kot so se šli Kranjci pred kakimi šestdesetimi leti, pa se ne zavedajo zastarelosti in pravih vprašanj, pred katerimi stoje. Zdaj je postalo jasno tudi prizadetim, da so titovski sopotniki povzročali spore med Slov. kršč. soc. zvezo in Slovensko demokratsko zvezo. Spomnimo se, kakšne izbruhe smo ob tistem času brali v KATOLIŠKEM GLASU in DEMOKRACIJI in kako smo se spraševali, komu naj to koristi (KT 18.5.1953.). Zdaj je odgovor postal jasen. Zastarele borbe iz preteklosti med liberalci in klerikalci morejo koristiti le komunistom.

Vendar nadaljujejo Tržačani po stari poti, da poskusijo vse na svoji koži. Po čudnih potih so ustanovili novo organizacijo. Ta pota sama delajo skrbi, kajti iz srca bi želeli, da bi protikomunistična organizacija bila močna. Če se cepljenje na dve vrsti protikomunistov-demokratov zdi potrebno - in po polomu S.K.S.Z. ga je treba vzdržati vsaj zaradi tradicije - potem bi vsaj upali, da bosta obe vrsti močni in da se ne bosta grizli med sabo, temveč bosta pametno sodelovali. Močna nova protikomunistična organizacija je torej v interesu vseh, ki čutijo z nami. Toda samo dejstvo, da se je bilo treba pred titovci umakniti in

jim kot bojni plen pustiti vsaj staro ime S.K.S.Z. če nič drugega ne, ni kakor ni razveseljivo. To je tisto, kar smo imenovali čudna pota pri ustanavljanju in kar nas skrbi. Kajti krepko dvomimo, da bodo tudi dr. Be sednjakovi ljudje istega mnenja z "večino", da je SKSZ "dejansko razpuščena".

Politična katoliška skupnost

Kot je bila huda nesreča z izgubo starega imena in vsega, kar je predstavljalo, je bila piškava sreča pri izberi novega imena. Tržačani so zagazili v staro napako, iz katere so se slovenski begunci komaj pred kratkim izkopal. Krstili so se za "Slovensko katoliško skupnost". Ne vem v čem je privlačnost tega imena, da premoti toliko ljudi. Morda je Tržačanom potrto nad izgubo starega imena zameglila presojo. Zato ne bi bilo napačno, če bi še enkrat premislili.

Že pred leti smo pisali, da je naziv "Slovenska katoliška skupnost" zelo neprimeren za politično organizacijo. Čeprav pri strankah ne smemo dati preveč na ime - saj so recimo ameriški Republikanci prav toliko demokrati kot Demokrati in ti so enako za republiko kot Republikanci - moramo le paziti, kadar je ime odvisno od nas in ne od davnih izročil, kajtera presegajo našo moč. S.K.S. je nekaj novega in nazivu kot takemu je torej treba posvetiti nekaj razumnega premisleka.

Slovenska katoliška skupnost kot pojem zajema vse Slovence z redki mi izjemami, ki niso katoličani. Kljub razbohotenju komunizma pri nas je teh razmeroma malo. Zelo malo je bilo tudi pravoslavnih in protestantov. Vsi ostali so katoličani, dobri ali slabi, vneti ali nemarni - vsak bo po svoji vesti odgovarjal za to. So tudi Slovenci in tako nujno spadajo v slovensko katoliško skupnost, karkoli naj to že pomeni. Ime torej nikakor ni zadovoljivo kot naziv, ki naj bi ogradił ožji krog Slovencev.

Poleg tega je nevarno, ker nadeva naziv "katoliški" neki politični organizaciji. O nevarnosti tega je preteklost polna primerov. Kadarkoli kdo spregovori proti, pravijo, da se dvigajo duhovi iz časov opredeljevanja duhov na Slovenskem. In zares se dvigajo slabi duhovi iz starih časov, kadar hoče nekdo tej ali oni stranki prilepiti izključno pravico do katolištva. Trdimo, da to ni niti katoliško niti pametno. Kajti kaj naj bi bili vsi ostali Slovenci, ki taki stranki ne pripadajo? Ali naj bi jim grozilo večno pogubljenje? Nad tako krivo vero bi se vsakdo zgrozil. Enako ni pametno, da morebitne politične nasprotnike, (ki bi recimo lahko želeli večji davek na vino,) goniš v nasprotje do katolištva samega, (za katerega bo potem kdo rekel, da podpira pijance.) V tem je tudi nevarnost. Politika zahaja v področja, kamor ne spada. Kot vemo iz be dastih starih kranjskih primerov, si v skrajnosti ena stranka lasti moč nopol na cerkev in vero, druga pa napada Cerkev in vero.

Ti časi so minili, ker so se vprašanja posebno še s prihodom komunizma temeljito zasukala. Z navdušenjem oznanjamo novo dobo, ko naj bi katolištvo prežemalo vse slovenske stranke, ljudi tega ali onega političnega prepričanja, ko naj bi bilo most in ne prepreka med strankami, ko bi mu dali mesto, ki mu pripada: vsenarodno in vsečloveško. Takrat bo demokracija tudi zares mogoča.

Ta čas z veseljem pričakujemo. Ker želimo Tržačanom kot vsem Slovincem najboljše, jim tudi želimo, da bi se dokopali do tega osnovnega spoznanja. Njim je dano, da lepo teorijo uresničijo. S komunizmom se morajo spopasti na novi, sodobni osnovi. Zato pa morajo premisliti svoja lastna izhodišča. Lep začetek bi bil, če ne bi že z imenom kazali, da se ne zavedajo novega časa in da ne štejejo med katoličane ljudi, ki niso v njihovi stranki. Ali so morda v bratskih protikomunističnih organizacijah muslimani ali kaj?

(Na drugem mestu priobčujemo poročilo o ustanovitvi nove stranke. Kaže pa se sicer potreba **po razpravi**, ki naj bi prikazala razvoj slovenskega političnega življenja na Tržaškem v zadnjih sedmih letih.)

DA BOMO IZPOLNILI DOLŽNOST...

Na drugem mestu objavljamo sporočilo Predsedstva "Narodnega odbora za Slovenijo". Ta poziva k "tvornemu in neustrašnemu delu" za vrnitev "političnih pravic" jugoslovanskim državljanom; vztraja na zahtevi po spoštovanju mirovne pogodbe, ki je ustvarila Svob. tržaško ozemlje, in prosi jugoslovanske emigrantske prvake, da prično mirno in složno reševati medsebojne viseče probleme.

Prav je, da smo slednjič čuli besedo Narodnega odbora, namenjeno emigraciji; odbor je brez dvoma zaskrbljen nad malodušjem, nezainteresiranostjo, neaktivnostjo in neborbenostjo slovenske emigracije. Vprašanje je, koliko utegne imeti tak poziv kak širši uspeh. V glavnem imamo pet političnih skupin, ki družijo politično misleče in delujoče slovenske begunce; ni zelo veliko takih, ki ne bi našli mesta v eni ali drugi skupini. Tem in onim prvim ta poziv gotovo ni potreben. Pač pa je bilo tako pozivanje potrebno za celo emigracijo tedaj, ko se je v slehernem beguncu postavljalo vprašanje o njegovem odnosu do političnega delovanja emigracije. Ne bo napak, če se pri tem spomnimo, da smo čuli tedaj iz doma la istega mesta besede precej nasprotnne vsebine. In da smo želi zamero, ker smo tako neodgovorno početje kritizirali. Zdaj se nam zdi bolj stvarno, če računamo s tem, kar pač imamo na razpolago in v tem okviru kombiniramo možnosti.

Politične pravice je mogoče Jugoslovonom vrniti samo s svobodnimi volitvami. To mora biti naš končni smoter, kot pravilno omenja zadevna izjava. Taktično vprašanje je, ali je realno postavljati v obstoječih prilikah samo to vserešujočo formulo. Pri tem mislimo na komunistične prvake, ki imajo v rokah oblast nad Jugoslavijo, in na Zapad, ki to oblast na en ali drug način podpira. Od prvih ni mogoče pričakovati, da bodo popuščali preko meje, ko bi bil problematičen njihov obstoj; od drugega, da zaenkrat ne bo mignil s prstom, ako naj bi sledile še hujše zmede ali mednarodne težkoče na jugoslovanskem ozemlju.

Ostaneta še dva činitelja: narod doma in emigracija. Dejstva, da se komunistična partija nahaja v ideološki krizi, ne gre podcenjevati; a tudi ne precenjevati. Vezanje na daljšo dobo in kriza ne bo rastle, če bodo porezane vse vezi z Zapadom. Vidimo tudi, da je bil Djilasov nastop preuranjen in da bistvenih sprememb doslej ni prinesel. A njegova izločitev tudi krize v partiji ni rešila. Toda režim je zelo okreten in poseduje tak aparat, da bi bilo težko doseči njegov zlom samo z običajnimi sredstvi. Od svojčas omenjene ustanovitve socialistične stranke ni ne duha ne sluha. So sicer znaki, da obstojajo tu in tam manjše skupine (n.pr. "Beli orli" v Srbiji), vendar pa je njihov praktični pomen neznamen. Preračunano na daljšo dobo bi torej utegnila nekaj zaleči moralna in politična pomoč od zunaj. To dasta lahko v polni meri Zapad in v manjši emigracija. Lahko dopolnita tudi drug drugega.

Predvsem je potrebno vedeti, kakšne cilje zastopa v tem delu Evrope Zapad. Teh ciljev mi ne moremo preobrniti, če odgovarjajo interesom zapadnih sil. Je torej realistično, da z njimi računamo. In da v tem okviru poskušamo v optimalni meri realizirati naše lastne cilje.

Pri tem pa moramo najprej sami vedeti, kaj hočemo in kaj se zdi, da je zaenkrat uresničljivo. To velja tako za Slovence kot za Hrvate in Srbe in ostale. Če se pogledi jugoslovanskih beguncev strinjajo, potem je možen skupen nastop. Posledica tega bi bila enotna politika, enotno stališče. In enotno približanje narodom v domovini ter enotno vplivanje na nje. To se zdi nujno potrebno za vsak količkaj učinkovit organiziranejši odpor, ki je sicer v trenutnih prilikah povsem nemogoč. Tak pripravljjen in očividni odpor totalitarnemu režimu bi močno podpiral emigrantska prizadevanja, obenem bi pa dal Zapadu v roke sijajen adut ob njegovem podpiranju jugoslovanskega režima. - Posebno vprašanje v tem okviru je tudi, v kakšni obliki naj bi potekala prizadevanja za nadaljni razkroj same komunistične partije.

Kot smo že rekli, najbrž ne bi kazalo postaviti že spočetka končno formulo. Boljše bi bilo pričeti tam, kjer bi mogel biti odpor najmanjši. Morda je to gospodarski položaj države. Vendar pa je predpogoj, da nas bo na zapadu sploh kdo poslušal, da bomo nastopali in govorili enotno in resno. Tega za sedanjo emigracijo v nobenem pogledu ne moremo reči. In še precej časa si utegnemo prizadevati, da pridobimo trohico zaupa = nja, ki smo ga vsega tako lahkomišelnost izgubili v zadnjih 13 letih.

Iz zaključka komunikeja sklepamo, da vidi Predsedstvo Slov.narodne ga odbora v tej zadevi jugoslovansko emigracijo kot celoto, rešitev nje nih visečih notranjih vprašanj pa kot nujnost za kakršnokoli širšo akcijo. Lepo je, da "Narodni odbor za Slovenijo" "prosi vse jugoslovanske politične činitelje v emigraciji". Še lepše bi bilo, če bi Slovenski narodni odbor kot neprizadeti posređoval med sprtimi činitelji, kajti potrebne niso besede, potrebna so dejanja.

ZAKAJ JE PRIŠLO DO "LOČITVE DUHOV"

Z današnjo številko zaključujemo razpravo g.Frana Erjavca o "Na = stanku slovenskih političnih strank". Kakor smo že sredi novembra lani napovedali, je to dejansko kritični oris začetkov politične ločitve na Slovenskem v drugi polovici minulega stoletja. Pisec je pri tem posegel nazaj v predmarčno dobo ter nato skozi 25 let opisoval vse mogoče činite lje, ki so odločilno vplivali na tiste Slovence, ki so prispevali v oblikovanju slovenske politike. Šele ob poznavanju celotnega avstrijskega ozračja, v katerem so naši ljudje živeli in delovali, postane kasnejša "ločitev duhov" razumljivejša.

V letih pred vojno je veljal dr.Dragotin Lončar s svojim "Politič nim življenjem Slovencev" (Slovenska Matica, 1921) mentor na polju naše politične zgodovine. Če to njegovo delo primerjamo s pravkar za ključeno razpravo, kaj hitro ugotovimo vidne razlike: Te niso samo v kritičnem podajanju snovi, kar je končno stvar pisca in kjer se eden in drugi razlikujeta često kot noč in dan. G.Erjavec nam je prikazal vzroke, ki so vodili do ločitve, v povsem novi luči ter jih nerazdružno pove zal s tedanjim razvojem v Srednji Evropi. To pa je šibka stran dr.Lon = čarja. Ta tudi ni pripisoval taborom tolikšnega pomena kot ga g.Erjavec. Za prvega je bil n.pr.Luka Svetec najbistrejša glava, dočim za drugega Fran Levstik. Dr.Lončar nežno obdeluje vlogo "očeta" Bleiweisa, dočim ga naš pisec kritizira z vso ostrino. Podobnih razlik je veliko.

Vendar bi zaradi objektivnosti kazalo tudi omeniti, da je bil mor = da dr.Lončar pri pisanju bolj vezan kot g.Erjavec, ki se mu res ni bilo treba ozirati na nikogar. Tudi je nudilo "Politično življenje Sloven = cev" na svojih 125 straneh besedila za dobo od l.1797. do l.1919. iz povsem tehničnega ozira premalo prostora za tako obdelavo, kot je bila mogoča g.Erjavcu v zaključeni razpravi. Razlika je še v 30 letih, ki lo = čijo eno in drugo delo, kar daje večjo prednost našemu piscu. Tudi je ta imel na razpolago v tujih knjižnicah povsem nove vire, ki jih n.pr. dr.Lončar niti ni poznal (saj jih ni omenjal) in tudi ne izrabil. Zdi se nam, da je to poslednje tudi povzročilo tako drugačno podobo, kot smo jo bili navajeni gledati doslej.

Kakor vedno bo tudi to pot KLIC TRIGLAVA na razpolago čitateljem, da v njem objavijo kritične misli k razpravi g.Erjavca. Ta pa bo tu = di kmalu izšla kot ponatis v loče = ni brošuri.

KLIC TRIGLAVA

53, Bucks Hill, Chapel End,
Nuneaton, Warwickshire

Izhaja l.in 3.ponedeljek v mesecu.

SRBSKI KRALJ? - V emigrantskih političnih krogih se sprašujejo, kaj je povzročilo, da je kralj Peter ukinil "ministrstvo dvo = ra" in s tem odslovil famoznega "ministra" g.Miličevića. Vse kaže, da je to kapitulacija b.kralja pred prijatelji g.Fotića. Ko so ga namreč ti po zvali v Ameriko, da na vidovdanski proslavi in 150letnici srbskega ustan ka predstavlja potomca velikega Vožda, so od njega zahtevali, da se odre = če "fatalni" okolici. Dali pa so mu sekretarja Nenadovića in mu ga bodo tudi plačevali. Značilno je še, da je na proslavi kralj omenil Jugoslavi jo samo enkrat in še tedaj samo v zvezi s Titom. (ps)

+ Msgr. Ivan Trinko

24.1.1863 - 26.6.1954

Ne bomo se zmotili, če zapišemo, da je sleherni Slovenec, ki je poznal delo staroste beneških Slovencev, z bolečino v srcu sklonil glavo pred voljo Vsemogočnega, ko je zvedel za smrt Msgr. Ivana Trinka Zamejskega.

Ob njegovem grobu so bili združeni vsi Slovenci - kakorkoli že mislijo ali delajo.

Naši bratje na skrajnem zapadu so s pokojnikom izgubili svojega duhovnega očeta, slovenski narod pa je izgubil moža, ki je zares postal "simbol slovenstva, ki ne umre".

Njegovi nekrščanski preganjalci so se z bali celo mrtvega staroste: kaj je sicer pognalo italijanskega brigadirja, ki je prepovedal govorniku ob grobu, da se od mrtvega voditelja poslovijo v slovenščini!?

Mlada Trinka je za slovenstvo rešila slovenska knjiga. In v slovenski književnosti stoji prav on s svojo pesmijo in prozo kot predstavnik beneških Slovencev. Za njim ostaja prazno mesto.

Za svoje delo si je postavil med narodom časni spomenik, večni Bog pa naj mu bo dober plačnik!

SPOROČILO SLOVENSKEGA NARODNEGA ODBORA

"Dne 13. junija so se v Washingtonu sestali člani predsedstva Narodnega odbora za Slovenijo. Proučili so položaj v domovini in prišli do so = glasnega zaključka, da se totalitaristični značaj komunističnega režima v Jugoslaviji, katerega zunanja in notranja moč se je v zadnjem času zaradi upornosti zatiranega naroda ter lastnih razkrajalnih sil sicer zmanjšala, ni spremenil. Soglasno so ugotovili potrebo in se zedinili o sredstvih borbe proti režimu. V tem smislu Narodni odbor za Slovenijo pozdravlja vztrajno odpornost rojakov v domovini ter poziva njih in rojake v tujini k složnosti ter tvornemu in neustrašnemu delu za dosego končnega smotra, ponovne osvoboditve ter vrnitve človečanskih in političnih pravic.

Člani predsedstva so proučili tudi položaj v zvezi s tržaškim vprašanjem. Narodni odbor pozdravlja odločnost tržaških Slovencev pri zagovaranju obstoja Svobodnega tržaškega ozemlja. Narodni odbor za Slovenijo vztraja slej ko prej pri svoji izjavi z dne 13. novembra 1953, ki zahteva spoštovanje določb italijansko-jugoslovanske mirovne pogodbe ter ohranitev Svobodnega tržaškega ozemlja kot trenutno edino rešitev v duhu mednarodnega prava in evropskega sodelovanja.

Narodni odbor za Slovenijo prosi vse jugoslovanske politične činitele v emigraciji, naj pristopijo v duhu pomirljivosti in sloge k reševanju medsebojnih vseh vprašanj. Le tako bomo vsi izpolnili dolžnost, ki jo imamo v usodni borbi med mednarodnim komunizmom in pravimi demokratičnimi silami vsega sveta do svoje domovine in vsega človeštva."

Komunike sta podpisala gg.dr. Miha Krek in dr. Bogumil Vošnjak.

+ FRANC KREMŽAR

Lani v decembru je še slavil v daljni Argentini svojo sedemdesetletnico, letos 26. junija pa je izročil svojo dušo Bogu.

Pokojni Franc Kremžar je bil eden redkih dobrih slovenskih časnikarjev. Pred prvo svetovno vojno je urejeval časopise na Goriškem, po vojni pa ljubljanskega "Slovenca" in končno z letom 1943. "Domoljuba". Bil je krščanski socialist Evangelistove šole. Šest let je bil tja do Aleksandrove diktature tudi narodni poslanec SLS. V komunistični revoluciji je izgubil dva sinova.

Naj mu bo lahka tuja zemlja!

NOVA SLOVENSKA STRANKA

V Trstu so 20. junija ustanovili novo politično stranko z nazivom "Slovenska katoliška skupnost". Bila bi naj naslednica "Slovenske kršč. socialne zveze", v kateri so v zadnjih letih prevzeli vodstvo nekdanji krščanski socialisti, ki ne tajijo svojih simpatij do sedanjega komunističnega režima v Jugoslaviji.

Ustanovitev nove "politične organizacije slovenskih katoličanov" v Trstu je sledila takoj po informativnem sestanku, ki so ga sklicali nekdanji začetniki "Slov. kršč. socialne zveze", ki pa zdaj ne odobravajo zvezinega vodstva, ki mu načeljuje dr. Engelbert Besednjak. Čeprav trdijo, da so imeli za seboj "večino rednih članov" v Zvezi, se jim je vendar vodstvo izmuznilo iz rok. Ta "večina" članov se je tudi zdaj odločila, da osnuje svojo novo stranko. Obenem smatra, da je tako SKSZ "dejansko razpuščena in sicer po volji članov, ki morajo v demokratičnem redu pri vsaki politični organizaciji imeti prvo in zadnjo besedo". Dr. Besednjaku le dopuščajo, "da lahko govori odslej samo še v svojem imenu ter mora da v imenu svojih delodajalcev". Nova stranka se smatra kot "edina politična organizacija protikomunističnih katoliških Slovencev na Tržaškem".

Goriški KATOLIŠKI GLAS je prinesel obširno uvodno poročilo o ustanovitvi Skupnosti z zelo povoljnim komentarjem. Poročala je tudi tržaška DEMOKRACIJA, ki pozdravlja "razčiščenje, do katerega je prišlo v katoliško usmerjenih političnih vrstah" in upa v ponovno sodelovanje vseh protikomunističnih skupin. (ps)

ALI NAJ DOBI TRST DEŽELNO SAMOUPRAVO?

Skupna grško-jugoslovansko-turška konferenca zunanjih ministrov, ki naj bi sklenili tristransko vojaško zvezo, je bila "zaradi nedokončanih pripravljalnih del" preložena brez navedbe datuma, da si v Beogradu mislijo, da utegne le priti do sestanka 30. julija na Bledu. Vse kaže, da je po sredi neurejeno vprašanje Trsta med Jugoslavijo in Italijo.

Že nekaj časa preučujejo v Rimu zaključke angloameriškega posveta z Jugoslovani, ki v načelu predlagajo delitev Ozemlja med sporni državi. V Rim so bili klicani tudi predstavniki tržaških iredentističnih strank, da z vladnimi predstavniki razpravljajo trgovinska, industrijska in prometna vprašanja, ki jih bo sprožila predvidena delitev.

Zakasnitev dokončnega italijanskega odgovora pripisujejo dvema činiteljema: neurejenemu vprašanju vodstva v demokratični stranki (po neapeljskem kongresu) in predvsem načinu, kako naj se vlada z objavo ne preveč popularnega sporazuma izogne predvideni kritiki parlamentarne opozicije, ki bi mogla nevarno zamajati vlado. To drugo bi bilo lažje, če parlament ne bi zasedal, to je po 26. juliju odn. 6. avgustu, ko bosta odšla na počitnice senat in poslanska zbornica.

Vendar pa so zadnje dni nastale nove težkoče. Iz Beograda je namreč prispela vest ameriške agencije, da zahteva Jugoslavija za tržaško področje samoupravni statut, podobno kot ga že ima Poadižje. Ta bi namreč najhitreje zaščitil slovensko manjšino pod Italijo. Laški tisk je reagiral, da je taka zahteva po stalnem statutu nezdružljiva s provizoričnim značajem rešitve tržaškega vprašanja, in da bi bilo mogoče sprejeti le posebni manjšinski statut; toda v tem zadnjem primeru, mora tudi Jugoslavija zavarovati italijansko manjšino. Vendar pa rimskemu tisku ni jasno, ali so tiškovne vesti iz Beograda predgovor morebitni jugoslovanski zahtevi po avtonomiji (rimsko zunanje ministrstvo namreč trdi, da Jugoslavija doslej take zahteve ni stavila) in reakcija na verjetne italijanske protipredloge ali pa je le časnikarski balonček, ki naj bi dognal, kaj pravi glede take samouprave italijansko javno mnenje. Ko to pišem, zadeva še ni jasna. (zps)

====

V Zagrebu je umrla stara nad 80 let Marija vdova po pok. Stjepanu Radiću. Pogreba se je udeležilo vsaj deset tisoč ljudi. Dejstvu, da je govoril na grobu znani bojazljivec dr. Andres, pripisujejo šibkost režima.

Na naslednjem listu priobčujemo 16. in poslednje nadaljevanje razprave g. Frana Erjavca o "NASTANKU SLOV. POLITIČNIH STRANK" :

za "slovanski" federalistični tabor, a nacionalni šovinizem nemških liberalcev jih je potem v 70-ih letih v parlamentu vprav prisilil, da so se kmalu za staroslovenci tudi oni po litično popolnoma vključili v nemške konservativce, s čimer so potem s staroslovenci vred tudi zaprli na dno svojih skrinj zastavo zedinjene Slovenije ter se z vsemi drugimi konservativci vred borili za čim večje - deželne avtonomije.

To je bilo, poleg že omenjenih drugih činiteljev, tudi ozadje "slogaštva", ki je prevladovalo potem doma do 80-ih let, v parlamentu pa celo do 90-ih. To slogaštvo je bilo v več primerih razumljivo in večkrat seveda celo potrebno; na splošno je bilo pa vendarle škodljivo, ker je zavrlo naš organski politični razvoj in uspavalo zlasti vse naše politične dinamične sile, a povezava vse naše politike z nemški konservativci je čisto zameglila našo nacionalnopolitično idejo in nas zvodila na pot beraškega pobiranja drobtin. Svojo lastno pot, neodvisno od bolj ali manj neiskrenega in včasih celo gnilega slogaštva je pa šla literatura, zato so nam tudi Levstik-Stritarjevi učenci ustvarili ravno v tistih letih skoro vso našo starejšo literaturo, s katero smo se lahko prvič uvrstili ob stran drugih kulturnih evropskih narodov.

Čeprav so torej razne zunanje in notranje okoliščine preprečile, da se oba tabora tudi v 80-ih letih formalno še nista organizirala v samostojnih političnih strankah, je pa ves opisani razvoj 60-ih let vendarle tudi pri nas jasno izoblikoval dva bistveno različna duhovna tabora v smislu tedanje kulturne Evrope. Bila sta prvenstveno političnega izvora in značaja, vendar sta imela v danih okoliščinah tudi močan kulturni prizvok, toda vsaj pri nas še nikakor ne kulturnobojnega. Kakor smo videli, se je razvila ta naravna diferenciacija iz različnega gledanja na celotno narodnopolitično in kulturno problematiko. Izprva je bila veren izraz naših lastnih domačih razmer in potreb, a prav odločilno za ves naš nadaljnji razvoj je postalo to, da je prišel ta že takoj v začetku 70-ih let popolnoma pod vpliv sočasne ga razvoja pri avstrijskih Nemcih, katerih položaj je bil pa seveda bistveno različen od našega. Oni so bili nacionalno saturirani in so zato lahko osredotočali vso borbo na kulturna vprašanja, dočim smo se mi morali boriti še za najelementarnejše nacionalne pravice. Mirno lahko trdimo, da je prav vedno tesnejše naslanjanje slovenske politike na te danje nemške katoliške konservativce v prvi vrsti preprečilo, da smo za več kot dve desetletji sploh pozabili na svoj narodnopolitični program, ki so nam ga ustvarili tabori; v dilo je pa do tega škodljivega absurda, da je narodova politična aktivnost skoro popolnoma pozabila na svoje pripada joče ji področje in zašla skoro izključno na svetovnonazorsko pot in to le prevečkrat celo v najslabši obliki. To stanje je v 80-ih letih še posebno zaostril Mahnič, ki je razbil gnilo slogaštvo, prvi pri nas podčrtaval potrebo po načelnosti in je prvi učil Slovence filozofsko misliti; toda kakor v literaturi, tako je bil tudi z ozirom na politiko preveč enostranski in strastni intelektualist ter je s svojo železno logiko izžival posledice, ki nikakor niso več ustrezale vsakdanjemu živemu življenju. Reduciranje vsega

našega političnega življenja skoro na gola trenja med kulturnimi nazori je tudi povzročilo, da je bila vsa naša politika tako plitka in ozka, radi česar so nas nujno našli tudi veliki novodobni zgodovinski dogodki tako zelo nepripravljene. V golem svetovnonazorskem prerivanju smo sploh pozabili, da je edini cilj in smisel vse politike malega ogroženega naroda le izbojevati in zavarovati čim največjo njegovo neodvisnost.

Sicer so se nekateri naši politiki v vseh dobah resda pečali tudi s čisto političnimi, gospodarskimi in socialnimi vprašanji, vendar je svetovnonazorski boj dolgo časa izčrpal skoro vse naše sile in vtisnil našemu političnemu življenju svoj pečat zlasti do prve svetovne vojne, v veliki meri pa še prav do današnjega dne. K temu je mnogo pripomoglo tudi vprav usodno dejstvo, da je bilo sploh vse naše politično časopisje last ali pa vsaj popolnoma odvisno od političnih strank, radi česar se ni mogla razviti tudi neodvisna politična publicistika, kateri pripada v političnem življenju vsakega naroda prav tako važna funkcija kakor političnim strankam in brez katere je tudi nemogoče politično zorenje naroda (to omejeno ekskluzivnost skrbno gojimo še celo danes v emigraciji). Ta nezdravi pojav je skušal popraviti pri nas šele na prelomu stoletja J.E.Krek ter usmeriti našo politiko v njen pravi delokrog. Šele on je odprl prvotno konservativnemu in v znatni meri celo reakcionarnemu katoliškemu političnemu taboru nova, moderna in napredna obzorja; vendar pa je bilo prav usodno za ves naš politični razvoj do današnjega dne, da tudi mladoslovenci niso našli nikogar, ki bi bil nadaljeval njih sijajne taborske tradicije in so postali potem v nadaljnem svojem razvoju vprav nositelji političnega, gospodarskega in socialnega reakcionarstva pri nas.

=====

LITERATURA

Glavni vir za snov, obravnavano v zgornji razpravi, je tedanje časopisje: "Novice", "Šolski Prijatelj" (Einspieler = jev), "Zgodnja Danica", "Naprej" (Levstikov), "Slovenec" (Einspielerjev), "Slovenski Gospodar" in "Slovenski Narod". Dobro pa utegnejo služiti tudi naslednja najvažnejša dela:

- Apih J.: Slovenci in leto 1848. (Ljubljana, 1888.)
 Charmatz R.: Oesterreichs innere Geschichte von 1848-1907. (Leipzig-Berlin, 1918.)
 Croce B.: Storia d'Europa nel secolo decimonovo. (Bari, 1953.)
 Erjavec F.: Zgodovina katol. gibanja na Slovenskem. (Ljublj. 1928.)
 " : Slovenci i Srbi. (Windsor, 1953.)
 Gorše M.: Doktor Valentin Zarnik. (Ljubljana, 1940.)
 Hedde R.: Manuel d'Histoire Ecclesiastique. (Paris, 1910.)
 Heigel K.Th.: Politische Hauptströmungen in Europa in 19-Jahrhundert. (Leipzig, 1906.)
 Ilešič F.: Korespondenca dr. J. Muršca (ZSM VI-VII., Ljublj. 1904-5)
 Lončar D.: Politično življenje Slovencev. (Ljubljana, 1921.)
 Petre F.: Poizkus ilirizma na Slovenskem. (Ljubljana, 1939.)
 Prijatelj I.: Kulturna in politična zgodovina Slovencev, I.-V. (Ljubljana, 1938-1940.)
 " : Janko Kersnik, njega delo in doba. (Ljubljana, 1910)
 " : Duševni profili slovenskih preporoditeljev. (Ljubljanski Zvon, 1921.)
 Seton-Watson: Britain in Europe. (Cambridge, 1937.)
 Šuklje F.: Iz mojih spominov, I-III. (Ljubljana 1926-1929.)
 Tomišek J.: Bleiweisov zbornik. (Ljubljana, 1909.)
 Urbas V.: Dr. E.H. Costa. (Ljubljana, 1877.)
 Vošnjak J.: Spomini, I-III. (Ljubljana, 1905-1906.)